

Material elaborat i lliurat per :

Mireia Català Agràs
formadora

Curs A130071A13

**La comprensió lectora, estratègies
d'intervenció del professorat a Educació
Infantil i primària**

PFZ Vallès Oriental I -Granollers-
Curs 2010-2011

Índex:

- Visió panoràmica de la lectura perquè, a partir d'aquí, puguem anar fent incidència més precisa en cada aspecte
- Elements cognitius que intervenen en el procés lector
- Dimensions cognitives que intervenen en la comprensió lectora
- Per què hem tingut la necessitat d'elaborar unes proves de comprensió lectora?
- Normes d'aplicació d'aquestes proves
- Com ajudar els alumnes un cop detectats els problemes?
- Entorn a l'ensenyament de la lecto-escriptura.
- Idees per treballar a infantil.
 - Com fomentar el llenguatge oral, la conversa diària
 - Relació so grafia
 - Grafisme
 - Dictat de dibuixos
 - Racó de llengua
 - Altres motivacions per a l'escriptura: El dictat-còpia
- Altres materials per al racó de llengua de primer.
- Per anar aconseguint el domini de la lectoescriptura: ideal per a primer i sobretot per a segon
- Classe de lectura col·lectiva a primer
- Per animar a llegir a tothom
- Estratègies per ajudar a comprendre millor la lectura a partir de tercer
- La lectura en el llenguatge matemàtic
- La lectura com a eina d'estudi: formes de treballar les ciències, naturals i socials
- L'experimentació
- Aprenentatge cooperatiu: llegir en parella
- Col·laboració amb les famílies

CURS DE COMPRENSIÓ LECTORA AL CRP GRANOLLERS

Mireia Català. 2011

Visió panoràmica de la lectura perquè, a partir d'aquí, puguem anar fent incidència més precisa en cada aspecte.

1- La lectura és una activitat que comprèn una part molt important de la vida escolar i requereix molt més temps del que s'hi destina a les classes de llenguatge, ja que cal entendre els problemes, recollir informació per a les classes de naturals i socials, comprendre ordres i enuncis dels deures, consultar a internet, interpretar taules de doble entrada, plànols i mapes, fulletons, guies de viatges, etc. etc.

La lectura serà una eina indispensable per aprendre al llarg de tota la vida i per valdre's de manera autònoma. Per tant cal conèixer-ne els mecanismes per poder donar a l'alumnat les eines necessàries perquè la dominin.

2- Què comporta llegir? Mentre llegim estem fent moltes funcions alhora: Descodificar les lletres d'un grup de paraules, processar-ne el contingut i entendre'n el significat gravant-lo en la memòria recent mentre la mirada avança cap al següent grup de paraules per veure si s'adeqüen coherentment al que ja hem llegit; atendre al que literalment se'ns proposa, però també imaginar i inferir a partir de les suggerències que ens fa el text, anar-ho contrastant amb els nostres coneixements previs, reconstruir i reordenar la informació que rebem, adonar-nos del que ja sabíem i destriar-ho d'allò nou que incorporem, emetre judicis enfront del que estem llegint, pressuposar com continuarà, valorar-ho en cas que no sigui el que s'esperava, dubtar de les opinions de l'autor..., i fins i tot podem pensar en altres coses que no tenen res a veure amb la lectura, mentre continuem llegint mecànicament sense ni adonar-nos-en. Cal estar alerta a les distraccions i retornar al punt on hem perdut el fil. Aquesta serà una de les moltes funcions que hem d'ensenyar a fer als nostres alumnes perquè és molt fàcil despistar-se.

3- Tots sabem que per llegir cal haver descobert el codi, saber fer la transcripció dels signes escrits. Això sol fer-se entre els 4 i 7 anys. Alguns infants ho arriben a fer sols, mentre que a d'altres els costa molt. Com en tot, cadascú té el seu ritme, com per aprendre a ballar, a esquiar o anar amb bicicleta. Adaptant-nos tant com puguem al ritme propi de cadascú és com més podem ajudar els alumnes a realitzar un aprenentatge motivador i engrescador, perquè, de natural, els infants tenen moltes ganes de créixer i aprendre.

4- Ara bé, saber identificar els signes escrits i transcriure'ls fonèticament, no vol dir saber llegir. Cal entendre. **Mecànica lectora i comprensió han d'anar, sempre, estretament unides.** No ha de passar l'una davant de l'altra. (Exemples de nens que poden llegir amb molt bona entonació sense comprendre res).

És necessari un bon domini de la descodificació per facilitar la comprensió, això és indubtable, però una i altra s'han de fer avançar al mateix moment. Si un alumne no comprèn el que llegeix, s'entrebanca molt i no es produeix la comprensió, cal oferir-li materials per llegir molt més senzills: relació dibuix-paraula, frases molt curtes en contextos coneguts, etc. Per això va molt bé oferir textos que han sortit de la pròpia vida de la classe, contes molt coneguts, llibres molt il·lustrats, llibres ja llegits varies vegades, contes llegits prèviament pel mestre, etc.

El procés d'ensenyament de la lectoescriptura pot ajudar o entorpir molt les destreses dels alumnes. Hi dedicarem una sessió específica per parlar-ne amb profunditat.

5- A mesura que la mecànica lectora es va adquirint, ens plantejem la qüestió de la rapidesa. A vegades ens neguiteja molt com a mestres, i de ben segur que bloqueja molts alumnes.

La lectura comprèn tres grans aspectes: **exactitud, velocitat i comprensió.** Es necessita fluïdesa lectora per poder comprendre, però la rapidesa lectora és una resultant del domini de la descodificació i de la comprensió. **Cadascú llegeix, o hauria de llegir, segons el seu ritme comprensiu.** D'altra manera no serveix per a res. Cada tipus de text requereix una diferent rapidesa lectora.

No és el mateix llegir novel·la o poesia, no llegim amb la mateixa rapidesa una notícia al periòdic que unes instruccions. Cal flexibilitat en els diferents tipus de lectura. Varia enormement segons els coneixements previs que tinguem del tema que tracta, i també és diferent segons la intenció amb què llegim:

Vegeu al final, annex, quadre Velocitat lectora (Brunet i Défalque, 1991).

6- L'objectiu que ha de tenir l'escola, és el de donar una eina útil, una competència bàsica, perquè els nois i noies puguin enfrontar-se a gairebé tot tipus de text escrit per extreure'n coneixements i intentar d'aconseguir que la lectura sigui una activitat plaent per al major nombre d'alumnes possible.

ELEMENTS COGNITIUS QUE INTERVENEN EN EL PROCÉS LECTOR

Com procedeix, doncs, el cervell, per poder llegir?

Entrem, ara a l'estudi més detallat del procés lector (interessant sobretot per parvulari i cicle inicial, però necessari per a tothom).

S'ha explicat a partir de diferents models:

- Ascendent (bottom-up) : coneixent la grafia i el so que s'atribueix a cada lletra, es poden llegir paraules, frases.... i, ja sabem llegir!

(Posar exemple Histologia vegetal: Quan no es tenen coneixements previs ni es domina el vocabulari específic, és impossible comprendre).

- Descendent (top-down): Aquest model defensa que no s'opera lletra per lletra, sinó que hi ha un reconeixement global de la paraula. A més la persona projecta els seus coneixements previs establint anticipacions sobre el contingut del text intentant verificar-les a mesura que llegeix.

El model descendent creu que un èmfasi excessiu en la descodificació com ho fa l'ascendent, fins i tot pot perjudicar la lectura.

Un exemple del model descendent el tenim en aquelles escoles que tenen les parets plenes de paraules escrites.

- **Interactiu:** és una síntesi entre els dos models anteriors. El lector busca el significat del text partint dels **indicis visuals** que aquest li proporciona i a través de l'activació d'una sèrie de **mecanismes mentals** que li permeten atribuir-li significat.

És doncs, necessari, dominar les **habilitats de descodificació** i també les estratègies necessàries per **processar** el text (fent prediccions i hipòtesi durant la lectura i poder verificar-les fins arribar a una interpretació del seu significat).

- El procés ha d'assegurar que el lector va construint una idea del contingut i en va extraient allò que li interessa en funció dels seus objectius. Això només pot fer-se amb una **lectura individual** que permeti avançar i retrocedir, parar-se a pensar, relacionar la informació amb els coneixements previs, plantejar-se preguntes, separar el que considera important del secundari, etc. etc.
- Aquí trobem l'explicació a algunes de les preguntes que ens fem quan veiem la poca implicació que tenen els alumnes en la lectura col·lectiva.
- **Sempre la lectura, abans de fer-se en veu alta, ha d'haver estat silenciosa, mental. I s'ha d'haver comprès.**
- **Però quan es fa lectura col·lectiva directament en veu alta, cadascú marca el seu ritme de comprensió (ja varem dir que la velocitat lectora és, o hauria de ser, la velocitat de comprensió). Però, com que cada persona necessita fer els seus processos mentals per comprendre, el més fàcil és que la lectura col·lectiva sigui només un exercici de descodificació i entonació, no pas de comprensió profunda. Mentre un no segueix, l'altre s'avorreix: tots dos perden el fil.**

DIMENSIONS COGNITIVES QUE INTERVENEN EN LA COMPRENSIÓ LECTORA

Els treballs més recents dels investigadors han tingut en compte aquests criteris:

Literal: idees i informacions explícitament manifestes en el text

Inferencial: treure conseqüències implícites en el text, fer conjectures i hipòtesi

Reorganització : Classificar, esquematitzar, resumir, sintetitzar

Crítica: formació de judicis propis amb respostes de caràcter subjectiu

Activitats de comprensió literal són per exemple:

- Identificar aspectes no verbals: dibuixos, gràfics, títols, subtítols
- Reconèixer el vocabulari bàsic
- Reconèixer paraules polisèmiques, homòfones, prefixos, sufixos, sinònims, antònims
- Identificar subjectes, accions, temps, lloc, manera
- Identificar relacions de causa - efecte
- Distingir entre informació rellevant i secundària
- Reconèixer idees principals
- Reconèixer detalls
- Reconèixer les seqüències d'una acció
- Seguir unes instruccions
- Identificar els elements d'una comparança
- Identificar semblances i diferències
- Reconèixer trets de caràcter

Activitats de comprensió inferencial

- Anticipar, quines paraules sortiran, estructures...
- Inferir el significat de paraules desconegudes
- Inferir el significat de frases fetes
- Interpretar el llenguatge figurat
- Deduir idees principals
- Deduir detalls
- Deduir una seqüència
- Deduir comparacions
- Deduir trets de caràcter
- Inferir efectes previsibles a determinades causes
- Entreveure la causa de determinats efectes
- Fer hipòtesis de continuïtat
- Predir resultats, preveure un final diferent
- Deduir característiques i aplicar-les a una situació nova

Activitats de reorganització

- Suprimir informació trivial o redundant
- Incloure conjunts d'idees en categories més globals
- Reorganitzar la informació, segons determinats objectius
- Fer un resum
- Classificar, interpretar una classificació
- Fer un esquema, interpretar-lo
- Posar títols
- Dividir un text en parts significatives
- Reordenar canviant el criteri: temporal, causal, jeràrquic

Activitats de comprensió crítica

- Distingir entre realitat i fantasia
- Distingir un fet d'una opinió, donar la pròpia opinió
- Emetre un judici enfront d'un comportament, un valor, una norma

- Emetre judicis personals enfront de situacions socials: consum, sexisme, violència, ecologia...
- Judicar un text sota un punt de vista personal
- Manifestar les reaccions que provoca un determinat text
- Analitzar la intenció de l'autor
- Captar la ironia, humor, doble sentit, sentit figurat

Amb això tenim un programa complet d'ensenyament de la comprensió lectora.

PER QUÈ HEM TINGUT LA NECESSITAT D'ELABORAR UNES PROVES DE COMPENSIÓ LECTORA?

Ens referim a l'AVALUACIÓ DE LA COMPENSIÓ LECTORA. Proves ACL (Volum 1 Cicle inicial de primària, Graó nº125. Volum 2, Cicle mitjà i superior de primària, Graó nº104. En castellà: Pruebas ACL de 1º a 6º de primaria, Graó nº 165).

- 1- Per **poder valorar** més adequadament els alumnes i saber de quin nivell hem de partir, i quins aspectes hem de tenir en compte en el moment d'ensenyar tant en l'ordre individual com col·lectiu de tota la classe.
- 2- Per saber quin nivell **tenen els nostres alumnes respecte a d'altres nens i nenes de la seva edat** (tenint barems de tot Catalunya).
- 3- Perquè es necessita una mostra molt més àmplia i actualitzada que la que fins ara es tenia. O bé era la del Sr. Alexandre Galí feta l'any 1928, o bé eren proves realitzades amb els alumnes d'una sola escola o d'un petit grup d'escoles poc ampli per poder generalitzar resultats.
- 4- Per aconseguir un instrument d'avaluació amb una **gran fiabilitat**, incloent tots els aspectes abans mencionats sobre les **dimensions cognitives que intervenen en la lectura**.
- 5- Unes proves realitzades amb **textos breus** que incloguessin les tipologies textuais més comuns a l'escola: **narratius, expositius, poètics, matemàtics, d'interpretació de gràfics, quadres de doble entrada, etc.**

6- Amb respostes **tancades** per evitar la interferència entre comprensió-
escriptura, havent d'escollir entre **5** alternatives de llargada similar on una sola
és la correcta; presentades en **forma positiva** (en cas contrari la negativitat
sempre queda remarcada); que l'alternativa correcta estigui en **tot tipus de**
posició (A-B-C-D-E) per no donar pistes. (En ocasions es fa distingir a l'alumne
respecte a **diferents graus de certesa**, per poder triar l'alternativa més exacta).

NORMES D'APLICACIÓ D'AQUESTES PROVES:

- Es poden passar individual o col·lectivament.
- No tenen cap valor fora del conjunt, cal doncs, passar **totes les proves** del nivell.
- A primera hora del matí, perquè no intervingui el factor cansament.
- En dues sessions, dos dies diferents, d'uns tres quarts d'hora cadascuna.
- Evitar sobretot la possibilitat de còpia: començant cadascú per diferent plana, separant taules, etc.
- Fer l'exemple per comentar col·lectivament. Aclarir tot el necessari.
- Després d'això **no es pot donar cap més aclariment sobre res més.**
- Quan l'alumne acabi cada full, que rellegeixi el text, la pregunta i la resposta que ell ha donat.
- Que pugui rectificar si ho creu convenient fent una creu sobre el cercle marcat i encerclant la que creu correcta.
- Que, a ser possible, no es deixi cap pregunta per respondre. Animar a què, encara que dubti, l'alumne contesti el que creu més convenient.
- Que quan acabi la prova cada nen o nena faci una activitat absolutament silenciosa i independent sense haver de bellugar del lloc per no destorbar precisament a aquells que més els costa i requereixen més temps.
- **Que mai vegin la correcció ni se'ls comenti quina hauria estat la resposta correcta.**

- Que si un alumne ha donat un resultat estrany pel que el mestre pressuposa s'analitzi el perquè.
- A final de curs, tornar a passar la mateixa prova.
- Comparar els resultats obtinguts fent-ne una gràfica, si es vol.

COM AJUDAR ELS ALUMNES UN COP DETECTATS ELS PROBLEMES?

Per poder ajudar els alumnes a aprofundir, hem de ser àgils nosaltres en la formulació de preguntes que els obliguin a pensar. Si seguim un llibre de text, fent les preguntes de comprensió que van després de la lectura, no assegurem pas que els nostres alumnes tinguin el nivell que desitgem, perquè per això estem ara fent aquest curs. Per tant, aniria bé que, nosaltres, aprenguéssim a formular aquest tipus de preguntes que sabem que són necessàries per comprendre.

Voldria incloure aquí uns principis, per a mi imprescindibles, per poder parlar de l'ensenyament de la lectura o de qualsevol altre treball pedagògic:

- 1) El cicle de la comunicació és continu: pensar, parlar, llegir i escriure. Cal exercitar-ho tot de manera sovintejada.
- 2) Cal fer la feina per a algú, amb alguna finalitat.
- 3) La relació humana dins de la classe és importantíssima. Per tant cal atendre i intentar resoldre els conflictes que es generen amb la convivència.

Amb aquestes premisses, la lectura, i totes les activitats escolars, multipliquen la seva eficàcia. **Com?**

- El llenguatge oral és importantíssim per expressar el pensament.
- Amb l'aportació de tots els alumnes tenen models al seu nivell.
- Se senten importants com a persones.

- Es troben immersos en un món que els té en compte, on s'hi senten bé.
- Els problemes personals poden ser atesos i resolts, per tant no els minen internament la moral fent descendir l'interès per aprendre.
- Els textos escrits elaborats i creatius es llegeixen en públic, vol dir que se'n prepara la lectura, en gaudeixen tots i els incentiven les ganes de participar-hi fent-ne de nous.
- Així millora moltíssim l'expressió escrita i la creativitat.
- També les ganes d'intervenir en les lliçons, de preguntar i de buscar informació.
- D'esforçar-se en la feina perquè els seus companys s'assabentaran del que han fet, de les idees profundes o divertides que hagin tingut.
- Es treballa en parella, o en molt petit grup, repartint les feines, parlant molt fluix per no destorbar els altres.
- En finalitzar una sessió, els alumnes s'autoavaluen individualment i amb el resultat conjunt ens avaluem tots plegats.

A partir d'ara anirem enfocant com poder treure partit d'aquestes idees traduint-les en propostes concretes i assequibles a cada edat.

ENTORN A L'ENSENYAMENT DE LA LECTO-ESCRITURA:

- Els primers contactes que els infants tenen amb una determinada realitat condicionaran l'actitud que mostrin en rel futur respecte a aquesta mateixa realitat. Per ex. els primers contactes amb l'aigua, amb la neu, amb el bosc, amb la nit... marcaran la resposta que, emocionalment, es produeixi en ells en el futur quan novament hi estiguin en contacte. Una mare que es neguitegi molt quan sent apropar-se una tempesta, o xiscli quan veu una aranya, és molt fàcil que encomani als seus fills aquestes pors.
- Passa el mateix amb la lectura i l'escriptura. Si es viu amb alegria, formant part de la intensa inquietud que mostren els infants per

aprendre-ho tot, serà una descoberta que els farà créixer amb molta rapidesa, perquè sempre es recolzarà en la part emotiva, la que empeny més que cap altra a avançar.

- Si, en canvi, es forcen els avenços i les imposicions generen actituds negatives, de rebuig, de baixa autoestima, d'avorriment, etc., serà molt més difícil que després es pugui reconvertir aquesta disposició inicial. Per això és tan important la forma com introduïm aquest aprenentatge.

Molts de vosaltres heu parlat de la influència positiva o negativa dels pares i dels mestres en la lectura. No és només en la lectura, ho és en tot. El que primer ens hem de plantejar en estar en una classe és: quin tipus de relació volem establir amb els alumnes?

Però això del voler, a vegades, no és tan fàcil.

Cada dia és més manifesta la queixa per la manca d'atenció de l'alumnat, del neguit, de la poca capacitat d'esforç, la indisciplina, el comportar-se com a individus únics, molt poc solidaris...

Els pares tenen exigències a la feina, fan més cursos de capacitació, tenen temor a perdre el treball, també necessitat de donar sortida a les seves aficions personals...

Els nens i nenes estan atesos durant tot el dia per adults que els controlen (o ho pretenen) en tot moment. Tenen poc espai per exercir la llibertat personal. Extraescolars excessius, poc contacte amb la família.

Pares que ho consenten tot per tal de no posar-se amb més problemes.

Problemes afectius, emocions inexpressades, etc. fan un feix difícil de manejar. I això ho rebem nosaltres a l'escola, cada dia.

Per altra banda sabem que a l'escola els nens i les nenes s'han de sentir atesos i estimats, i quan això es dóna, podem començar a parlar d'aprenentatge. En qualsevol matèria i a qualsevol nivell.

Però nosaltres també necessitem sentir-nos valorats i estimats. La nostra feina ha de tenir un retorn emocional (per la forma com els alumnes aprenen i per la manifestació de la seva estimació cap a nosaltres).

Per aconseguir aquest feeling hem de parlar de la nostra intervenció a la classe:

Els infants s'han de poder manifestar tal com són, no poden estar quietes i callats tot el dia perquè són de natural bellugadissos i xerraires, però cal conduir les activitats perquè puguin bellugar-se i parlar amb les condicions que permeten un bon aprenentatge, interessant i motivador, i també que tots ens hi puguem sentir a gust: ells i nosaltres.

Què és el que pot permetre aquesta relació?

Si la nostra presència és molt preponderant, inhibeix la dels alumnes. Ells passen a ser persones manades, extremadament dependents i llavors posar-se en contra, els és extremadament fàcil creant malestar.

Varem parlar de l'autoritat que ha de tenir el mestre/a a la classe per poder-la governar. S'han d'aconseguir uns hàbits que estalviïn feina i donin autonomia. La forma com exercim aquesta autoritat o exigim l'acompliment d'aquests hàbits o de les tasques que proposem, defineix un tipus de pedagogia o un altre. I per tant obtindrem uns resultats o uns altres.

Estem fent un curs de lectura on diem que l'important és comprendre.

Per comprendre cal exercitar la ment en tots els àmbits: literal, inferencial reorganitzatiu, crític...

Comprendre significa assimilar el significat del que llegim, integrant-lo en el nostre àmbit de coneixement.

Com aconseguir que els nens i nenes pensin? I com fer que puguin expressar allò que han pensat?

Només s'aprèn a anar en bicicleta, pedalant, per tant, només s'aprèn a raonar, raonant, deixant raonar, deixant equivocar, dubtar... deixant expressar el propi camí de cadascú.

Com fer-ho?

Per una banda sabem que el llenguatge és el gran estructurador de la ment. Sense paraules ens seria impossible. (Diferència cecs i sordmuts)

Hi ha moltes altres formes d'integració de coneixements i també de comunicació: la química, el gest... Els animals comuniquen una gran quantitat d'informació, però els humans hem incorporat, a més, la parla i això ens ha donat un gran poder sobre el món material i l'abstracte.

El llenguatge és el mitjà més comú que utilitzem els humans per comunicar-nos. Aquesta és la seva única finalitat. Ningú parla perquè no l'escoltin, ni escriu perquè no el llegeixin...

Ara podem preguntar-nos: A l'escola utilitzem el llenguatge com a eina de comunicació? Sovint el treball escolar no compleix aquesta finalitat. Els exercicis o les redaccions sense que arribin a cap destinatari, fan que l'estímul per llegir i escriure es dilueixi, tant, que pot no ser capaç de motivar l'interès per dedicar-s'hi, i que els nens i nenes no sentin cap necessitat d'esforçar-se, per tant, no donin el que podrien.

IDEES PER TREBALLAR A INFANTIL. P3

Quan ens arriben els alumnes a P3 estan adquirint o ja tenen gairebé adquirit un idioma i, a vegades, dos. En tres anys han après infinitat de coses, entre elles a parlar. I d'ençà que **arriben a l'escola, el procés de la lecto-escriptura ja comença.**

Aprofitar l'entrada al matí per al contacte amb les famílies. L'infant es confia. Els pares poden ajudar a canviar abrics i posar bates. Acomiadar-se dels pares. Seure a la rotllana per fer conversa.

Es pot anar esmorzant mentre es parla del temps: s'agraeix el temps que fa cantant una cançó, un petit poema, una dita...

A la rotllana la mestra saluda a cadascú pel seu nom, perquè puguin sentir-se individualitats i per anar-se coneixent entre ells mentre fa algun comentari personal: Oh, que t'han tallat els cabells? Apa, avui portes sabates noves!...

COM FOMENTAR EL LLENGUATGE ORAL, LA CONVERSA DIÀRIA

Treballar el llenguatge oral és el millor que podem fer per ajudar-los a comprendre el món, per expressar la idea que en tenen, per comprendre els companys... Comprenent el món els ajudem a comprendre, més endavant, el que llegeixin.

Cal explicar sempre què es farà, què es vol fer, què s'ha fet, com s'ha fet, felicitar les coses bones... cada dia.

Parlar dels sentiments, dels desitjos, d'allò que agrada, del que desagrada...

Explicar notícies personals: coses que els han passat

A l'inici són converses provocades per la mestra amb intervencions espontànies relacionades. A vegades, però, aquestes intervencions no tenen a veure amb el tema perquè encara no són capaços d'adonar-se de si està relacionat o no. Parlen d'ells mateixos. El cas és que s'acostumin a parlar en grup i que puguin practicar molt sovint.

La mestra sempre crea situacions de diàleg, de conversa, d'equivocació, per provocar que hagin d'explicar més, d'argumentar a la seva manera.

Tendir més a estimular que a corregir, per donar seguretat. Sobretot respectar l'explicació de les seves vivències.

La conversa pot durar 15 o 20 minuts diaris. No forçar que parlin, només induir-los a parlar. Deixar-los portar coses de casa seva provoca moltes converses.

Aquestes notícies després de la conversa es poden dibuixar, cadascú la seva, o bé la que més han comentat entre tots.

El dibuix sense models, partint de la visió particular de la realitat, és una eina extraordinària per plasmar la seva descoberta del món. Cal traspasar el món (tridimensional) al paper (bidimensional), tot trobant, inventant, esquemes propis per a cada figuració. Aquest esforç desenvolupa extremadament la ment: la capacitat espacial, la interpretativa, l'expressiva, i els dona molta seguretat en si mateixos perquè són ells que construeixen la representació de les coses. En canvi si se'ls donen models a copiar perden aquestes possibilitats

de desenvolupament intel·lectual i es mostren molt insegurs: “Jo no en sé, dibuixa-m’ho tu...”

Va bé que la mestra vagi escrivint al costat de cada esquema dibuixat el nom del que representa. Més tard, cap a 4 anys, la mestra ja podrà escriure molt breument què representa el conjunt, o sigui la notícia dibuixada. **Els alumnes entenen llavors la finalitat de l'escriptura** perquè un altre pot interpretar, quan ho llegeix, què és el que ells han explicat. Això els sorprèn molt!

Per animar a parlar també va bé fer exposicions amb les coses que han portat de casa o les que han trobat al pati... això convida a fer intervencions orals molt vives.

Provocar comentaris durant el joc lliure, en els racons, al lavabo... Sobretot aprofitar l'hora de pati: és la millor estona per explicar coses personals a la mestra!

A P4 –P5 es pot anar desenvolupant la conversa col·lectiva durant més estona (mitja hora, o tres quarts). Molts volen parlar. Però quan es cansen i ja no atenen, cal aturar la conversa tot dient que demà hi tornarem.

Fomentar que parlin entre ells, en públic, escoltant-se, discutint els punts de vista, proposant possibles solucions, intentant d'argumentar la seva opinió.

La mestra anima la intervenció. (Ex: A partir del tronc buit d'una surera a algú se li va ocórrer que podria ser l'amagatall d'un animal. Quin animal hi podria viure aquí dins? Per què triaria aquest lloc? I si vingués una guineu i l'olorés per un cantó què faria l'animal? Heu vist la caseta d'algun animal? Com era? S'assembla a casa vostra? Per què? Us agradaria poder-hi entrar? Què farien els animals? Serien amics vostres o us traurien?...

Anar estirant el fil per aconseguir la conversa cap a un terreny imaginatiu o més real depèn del que es desitgi aconseguir, el cas és que la mestra no doni una resposta que invalidi la conversa que vol generar. En tot cas pot dir: a mi em sembla que potser... Què en penseu vosaltres?

- Per altra banda avançar en el coneixement de la **RELACIÓ SO GRAFIA**. Es pot fer un treball molt intens amb els noms dels propis nens, veient les similituds, les lletres comunes que apareixen en els noms: Marta, Manel, Martina... Aviat saben les lletres del seu nom i verbalitzen les descobertes que fan.

Aprofitar-ho per escriure noms a la pissarra, posar una ratlleta vermella sota la lletra inicial comuna, marcar amb un cercle verd les lletres que tenen el mateix so que el de...

En un quadrat que representa la taula on seuen escriure-hi el propi nom i el dels companys, cadascú al lloc que ocupa.

Amb llistats fotocopiats amb tots els noms de la classe, marcar els noms dels amics, els que comencen igual, els que porten la bata vermella, els que avui porten botes, els noms curts, els llargs, els qui tenen la mateixa lletra que el meu, etc.etc.

Fer l'autoretrat (amb mirall). Escriure-hi el propi nom.

Fer el retrat d'un company de taula, escriure el nom del retratat.

Saber a qui li toca repartir el berenar o passar llista o saber a qui li toca donar la mà a la mestra quan es fa la fila, etc. perquè saben localitzar els noms a la llista de classe.

Escriure el nom als treballs, sempre al mateix lloc per ajudar-los a orientar-se en el paper...

Va bé deixar que ells escriguin amb lletra de pal o cursiva. Deixar fer el que els vagi millor, però l'escriptura a classe (rètols, escrits a la pissarra etc) que sigui sempre amb cursiva ja que llavors és molt més fàcil arribar al concepte de paraula. Sinó els espais entre lletres o entre paraules es confonen.

GRAFISME: començar amb grans dimensions. Fer el gest amb el braç a l'aire. Al terra de la terrassa amb un pal de fregar o amb esponges, fer línies ben rectes, llaços, línies trencades, camins, bucles...

Passar a espais més petits: din A3, A4. Fer lletres, també sanefes inventades per decorar els títols dels treballs, els barrets, les disfresses de cartolina... Si dibuixen molt sovint i sense model, aviat tenen una gran seguretat en el traç i aconsegueixen una bona motricitat fina.

Després de la conversa, a 4 anys, la mestra pot escriure les notícies. Convidar a copiar-les a sota. Com que parteixen de les seves vivències, sabent molt bé què escriuen.

DICTAT DE DIBUIXOS

Orientació espacial.

Ex: dibuixeu un arbre. Dalt de les branques un niu. Dins del niu dos ocellets. A un costat de l'arbre un gat i un gos i a l'altre una senyora amb un cistell ple de castanyes. Els agrada molt.

RACÓ DE LLENGUA

Fer correspondre fitxes d'animals amb els seus noms.

Fotografies de companys amb els seus noms.

Fotografies de menjars, de joguines, de llocs: castell, piscina, casa...

Tampons amb lletres per compondre noms, frases...

Identificació de lletres amb bastonets, ganxos de cortina o coses que troben al pati, a les construccions, etc. “ És la meua lletra!” Se'n pot fer una col·lecció i penjar-la a classe.

A algunes escoles tenen lletres fent la correspondència inicial (R de ratolí)

Si és possible utilitzeu sempre fotografies enlloc de dibuixos. Són molt més riques i expressives i no donen models de dibuix estereotipat. Ja hem parlat del gran esforç que suposa traspasar el món real a les dues dimensions del paper. Aquest esforç, si el fa l'infant, l'ajuda molt a créixer i a donar-li una gran seguretat en si mateix.

Quan s'aventuren a escriure sols, tendeixen a posar les vocals i només alguna consonant. La mestra els ajuda a completar la paraula, a escriure-la “com ho fem els grans” i els convida a reescriure-la bé a sota.

Altres motivacions per a l'escriptura:

Participació dels pares: poden escriure cartes per ser llegides a classe.

Resposta escrita per la mestra però redactada entre tots que es retorna als pares en un sobre.

Hi ha pares que poden col·laborar amb l'escola per venir a parlar de la seva feina, per explicar un viatge, etc.

Contestar les cartes del Tió, o les cartes escrites pels alumnes grans que fan maternatge o que van al pati dels petits per jugar una estona amb ells.

Fer poemes per als Jocs Florals (llegir-ne algun fet per nens d'aquesta edat).

Estudis del propi cos, d'animals, de fruits de tardor, de petits animals del pati, de les emocions, de la vergonya, de les festes, de la platja, etc. etc.

EL DICTAT-CÒPIA:

És una eina molt interessant per aplicar a finals de 5 anys, i sobretot a PRIMER.

El text del dictat parteix d'una notícia que ha portat a una conversa interessant, d'un esdeveniment de l'escola, d'una proposta de la mestra, de la necessitat de reforçar l'autoestima d'algun dels alumnes escrivint la seva notícia, del títol d'un conte, una cançó, etc. Un text que sempre estigui vinculat a una cosa coneguda i compartida per tots.

1- S'escriu a la pissarra (màxim dues línies amb lletra grossa).

2- El mestre escriu molt poc a poc, els alumnes veuen i senten com va pronunciant lentament el que escriu.

Cal escriure fent molta separació entre les paraules.

3- El llegeix una o dues vegades. Que tothom sàpiga molt bé què hi diu.

4- No obviar cap problema ortogràfic. Fer aparèixer aviat gue, gui, rr, etc.

5- A veure... aquí hi veig moltes vegades una mateixa lletra!

Ex: "La Maria ha portat la seva gateta".

Qui sap posar...una estrelleta sota de totes les a...

Una ratlleta vermella sota les t... Els nens surten a fer-ho a la pissarra.

Separar cada paraula encerclant-la dins d'una rodona perquè vagin comprenent el concepte de paraula, tan complex.

6- Un nen surt de classe. Entre tots decideixen esborrar una paraula. Fixeu-vos-hi molt abans d'esborrar-la, per veure si el que ha sortit la sap tornar a escriure bé. (Fomenta molt la memòria visual)

Si el qui entra no ho fa prou bé, pot sortir un altre a fer-ho, o bé la mestra li escriu en un racó de la pissarra i ell ho copia en el lloc adequat.

7- Més endavant mentre la mestra escriu, també ho fan els alumnes al seu paper molt poc a poc. (Quan comencen a fer faltes ens indica que ja comencen a confiar-se, a escriure pel seu compte), vol dir que ja van adquirint habilitats en l'escriptura.

8- Més endavant: esborrar més paraules.

Reforçar sons dificultosos.

Majúscules, puntuació.

Escriure paraules amb el mateix so. Fer llistats de paraules, etc.

9- Al principi és millor escriure sense pauta perquè ja estan pendents de moltes altres coses: correspondència so grafia, dibuix de cada lletra, enllaços amb les del costat...

10- Es pot fer fotocòpia de dictats-còpia anteriors i deixar-los a l'abast al racó de llengua perquè els nens inventin noves feines de reconeixement de lletres o perquè tornin a fer el que ja van treballar conjuntament. Els agrada repetir, els dóna seguretat.

El dictat-còpia és a la vegada global i analític.

No hi ha progressió de sons.

S'aprèn per memòria visual.

Va bé fer dictat-còpia 3 o 4 dies per setmana.

És una eina molt útil!

ALTRES MATERIALS PER AL RACÓ DE LLENGUA DE PRIMER:

- o Capseta amb fotografies d'objectes, animals, etc. que cal fer correspondre amb els noms escrits en una cartolineta separada. Copiar el nom i fer-ne el dibuix. Més endavant, un cop aparellats dibuix- nom, girar el nom del revés i intentar escriure'l; després autocorregir-ho i finalment ensenyar-ho a la mestra.
- o capseta amb fotografies de quan eren més petits. Fer-les correspondre amb frases curtes escrites en cartolines a part.
- o Capseta amb ordres: dibuixa un cavall que menja herba; mira el cel i digues quin temps fa, etc.
- o Capseta amb fotografies d'animals. Darrere hi ha preguntes que cal copiar i contestar: Quantes potes té? Com té la cresta?
- o Capseta amb fotografies d'animals. Darrere s'hi escriu informació interessant sobre l'animal. Es convida a continuar escrivint amb la informació que ells poden aportar observant la fotografia o amb el que saben.
- o Capseta amb paraules que fan rodolí. Els nens les aparellen i inventen dos o tres rodolins amb les parelles que més els agraden.
- o Capseta amb endevinalles. Les solucions amb cartolines dins d'un sobre, cal aparellar-les.
- o Capsa amb començaments de contes inventats ben suggerents per incentivar les ganes de continuar-los.
- o Bosseta amb paraules. Ficar la mà i treure'n tres amb les quals s'ha d'inventar un conte, pot ser escrit o oral. És bo llegir els contes inventats tan aviat com es pugui.
- o Escriure cartes als amics de la classe. Es tiren a una bústia i un dia a la setmana el "carter" les reparteix.
- o Escriure cartes per als pares, avis... Tirar-les a la bústia de la classe o a la de correus.
- o Escriure's amb una altra escola. FER CORRESPONDÈNCIA.
- o Llibre gros on s'hi han enganxat treballs de nens de primer d'altres cursos anteriors: escriptura i il·lustracions.

- o Proposar de fer el llibre gros de la classe amb els treballs més interessants d'allò que van fent ells durant el curs. Que tingui molta solemnitat. Els agrada molt rellegir-lo perquè se'ls deixa a l'abast i frueixen molt recordant els esdeveniments.
- o "El conte viatger": Es comença un conte a la classe; cada dia un alumne se l'enduu a casa i els pares ajuden a escriure'n un tros que inventen junt amb els seus fills. L'endemà es llegeix tot el tros de conte escrit fins a l'actualitat. Cada dia s'il·lustra la part inventada.
- o Dedicar cada dia una estona a llegir. Els nens es preparen la lectura prèviament i després ho fan amb una altra persona (mestre, persona de reforç, alumne més gran: padrins de lectura, etc.)
- o **Seria molt necessari que cada escola dediqués una persona adulta a reforçar l'estona de lectura diària a la classe de primer. Això evitaria molts problemes posteriors i molts esforços per resoldre conflictes i traumes deguts a un aprenentatge deficient.**

PER ANAR ACONSEGUINT EL DOMINI DE LA LECTOESCRITURA.

IDEAL PER A PRIMER I SOBRETOT PER A SEGON:

- **Preparar 20/30 contes curts i ben il·lustrats, enganxats en una cartolina i plastificats, de manera que sigui un material prou resistent per poder ser endut a casa i permeti una progressió segons dificultat lectora. A casa se'n prepara la lectura llegint-los moltes, moltes vegades. Així arxiven a la ment com a clixés, una gran quantitat de paraules. Això ajuda a adquirir molta rapidesa lectora. Aquests contes tan entrenats, poden ser llegits a primera hora del matí davant de tota la classe. Els nens enfilats dalt d'una cadira, donen molt bona imatge de si mateixos perquè llegeixen molt bé i estimulen els altres a fer-ho tan bé com ells. Cada dia poden llegir dos o tres alumnes. Com que ho han preparat tant, són**

molts els que tenen ganes de sortir a mostrar la seva habilitat lectora i, mica a mica tots en surten beneficiats.

CLASSE DE LECTURA COL·LECTIVA A PRIMER

Quan a primer ja s'ha aconseguit un determinat nivell lector, es pot emprendre la lectura col·lectiva, seguint tots un mateix llibre.

1- D'entrada cal preparar la lectura de forma silenciosa. Si un capítol es veu massa llarg, se'n pot llegir només una part.

2.- Hem de permetre el dit, la lectura en veu alta, l'acompanyament amb els llavis encara que la lectura ja no sigui sonora, la cartolina que pot ajudar el canvi de ratlla, etc. Són parts del procés. La finalitat és arribar a llegir directament ulls- ment, però tot requereix un aprenentatge.

3.- Un cop s'ha llegit en veu baixa després es comenta la lectura:
La mestra pregunta: algú vol explicar de què anava? És el moment d'anar formulant preguntes de forma literal, inferencial, reorganitzativa i crítica, de manera que hi participin com més nens millor, i fent raonar, trobant les causes, inferint la continuïtat, etc.

4.- Després la mestra pot fer una lectura completa de tot el text donant-hi molta expressivitat. Es pot obviar si ja es veu que ho han entès molt bé.

5- Al final, quan ja es comprèn del tot, es pot fer la lectura en veu alta nen per nen, com un premi, com una activitat social per mostrar que ja se sap llegir, per anar adquirint destreses d'expressivitat lectora, perquè la veritable lectura ja s'ha fet. No podem fer la lectura en veu alta d'entrada, sense preparació prèvia, com no es pot fer un dictat sense haver-lo preparat abans. Això només serviria com a prova del nivell, no pas per aprendre.

A SEGON CAL LLEGIR CADA DIA. Formes de poder-ho fer:

1- Tria lliure de llibres de **la biblioteca de classe**. La mestra recomana un tipus o un altre segons convingui. Els nens poden portar el control dels llibres llegits anotant-los en una llibreta de control on hi ha un full per a cadascú, o bé enganxant gomets en un mural de classe: vermell, groc, verd, segons agradi, etc. Feina dels bibliotecaris endreçant els llibres, veient que hi són tots, etc. Comentar experiències.

No obligar a llegir un llibre que no agradi.

Val més aconseguir una gran concentració en la lectura durant aquesta estona que controlar-ne la comprensió. La mestra pot asseure's al costat dels que més els costa i fer una estona de lectura particular amb ells, parlant molt fluix per no destorbar el silenci general.

Si es pot tenir suport d'algun altre mestre, fantàstic.

2- **Lectura col·lectiva** del llibre de lectura general per a tots.

Proposar la lectura d'un text complet, sinó no té cap gràcia. Si és massa llarg fer-ne dues parts amb sentit.

Atenció a tot el que hem comentat a primer. Ara ells poden fer preguntes als companys, a la mestra... la possibilitat de fer preguntes va passant dels uns als altres. La capacitat de fer preguntes indica quin tipus de comprensió s'ha fet.

Com que, dins d'una mateixa classe hi ha grans desnivells lectors, els qui acaben primer, poden seure en un raconet per parelles fent-se preguntes l'un a l'altre.

Si ho saben fer molt bé, (llibertat- responsabilitat) poden sortir al pati i llegir en veu alta per parelles, un tros cadascú.

Dins d'aquesta classe es pot fer un petit grup amb els nens amb més dificultats lectores atès per la mestra mentre els altres van avançant feina preparada: preguntes escrites a la pissarra, ordenades, perquè les puguin anar llegint a mesura que avancen la lectura. Si les saben contestar poden llegir un tros més, això els dóna seguretat.

3- Lectura de les seves pròpies produccions escrites. Cal que s'ho preparin molt bé per fer una lectura molt amena. Si encara no tenen prou destresa, la mestra ho fa per ells, vigilant que no deixin de fer-ho per vergonya.

4- Sessió setmanal de comprensió lectora amb un quadern especial per a això. Ex. Quaderns de comprensió lectora de 1er a 6è. Editorial Baula.

PER ANIMAR A LLEGIR A TOTHOM:

- El mestre llegeix cada dia una estoneta. Tria un llibre molt emocionant, ric en imaginació, que desvetlli les ganes de continuar. Atura la lectura en un punt àlgid perquè l'endemà tots esperin amb ganes poder continuar-lo.
- Enlloc d'un llibre molt llarg, també pot ser un llibre del tipus "Cuentos para contar en un minuto", "Mil anys de contes", etc.
- Aprofitar la nostra imatge de lectors actius: si els alumnes veuen el llibre que personalment estem llegint, els podem parlar una mica per sobre del seu contingut i ells entreveuran el nostre gust per la lectura. Així practiquem amb l'exemple..
- Gravar una lectura preparada, mestre/nen. Millor no fer-ho davant de tota la classe. En sentir-se, ja no cal comentar gaire coses, ràpidament s'adonen en què fallen. Proposar-los llavors, que es pot tornar a gravar més endavant, al cap d'un parell de mesos, quan hagin practicat molt la lectura.
- **Llegir tot allò que sigui creatiu**, que doni idees: contes, rodolins, endevinalles inventades, poemes, etc. Quan són més grans va bé institucionalitzar un dia a la setmana per fer-ho. Amb els més petits cal llegir-ho de la manera més immediata possible.
- **TENIR UNA BIBLIOTECA A LA CLASSE** amb recipients separats segons dificultat. Com a mínim llegir llibres d'aquest tipus (lectura per plaer) un dia a la setmana.

- Control dels llibres llegits: escriure els títols en una llibreta amb un full per a cada alumne. També es pot fer el mural plastificat on s'hi enganxen gomets de colors (verd, groc, vermell) segons si agrada o no tant el llibre que s'ha llegit. Aquest control va molt bé per situar visualment els llibres que més agraden, els lectors més fecunds, els que llegeixen molt poc...
- Posar de moda llegir cada dia una estoneta a casa. Portar sempre un llibre a la cartera.
- **Recomanar llibres:** deixar una petita estona setmanal perquè els propis alumnes recomanin els llibres que més els han agradat. Mostrar-ne la coberta i comentar una mica de què va el conte. No explicar-ne gaire tros perquè quedi l'incentiu de llegir-lo.
- **Biblioteca de consulta** per preparar estudis i conferències. És bo tenir-la a la classe amb els temes que es tractaran durant el curs i d'altres que són d'interès per l'edat. També va bé posar-se d'acord amb la biblioteca del barri perquè pugui tenir els temes més adients i puguem recomanar als alumnes que els demanin en préstec per dur-los a la classe. Actualment hi ha una gran diversitat i qualitat de llibres que difícilment podem tenir a l'escola.
- "Llegeixo per vosaltres": text triat per l'alumne i molt ben preparat per donar a conèixer un passatge o un capítol d'un llibre que li ha agradat molt, un poema, etc.
- **CLASSE COL·LECTIVA DE LECTURA A TOTS ELS NIVELLS DE PRIMÀRIA**
- Iniciar aquest tipus de lectura deixant sempre una estona perquè facin la lectura del text de forma mental, individual. Després anar comentant col·lectivament el significat: fent preguntes el mestre o deixant que es facin preguntes els alumnes entre ells. Cal pensar activitats per als qui acaben primer de preparar la lectura. Per exemple: sense destorbar els altres, que es facin preguntes en veu baixa per parelles, que formulin preguntes escrites que després poden ser formulades a tota la classe, que les preguntes les escriguin, se les intercanviïn i les responguin, etc.

(El nivell i la rapidesa lectora són molt diferents dins d'una mateixa classe i cal tenir recursos perquè s'aprofiti el potencial de tothom). Al final, quan el text ha estat molt ben entès, es pot fer la lectura col·lectiva en veu alta.

- Dins d'aquesta hora de lectura col·lectiva es pot fer, si cal, un petit grup de nens i nenes amb més dificultats lectores atès directament per la mestra, mentre la resta del grup, que té menys dificultats, pot anar responnent per escrit les preguntes que la mestra ha preparat prèviament a la pissarra.

CLASSE DE COMPRESIÓ LECTORA, UNA HORA A LA SETMANA, SEGONS NIVELLS LECTORS.

(Els Quaderns de comprensió lectora de l'Editorial Baula, aporten material que comprèn tots els aspectes de la comprensió lectora tant en català com en castellà, amb les tipologies textuais més comuns. Els quaderns no indiquen un curs determinat (1er, 2on, 3er...) sinó que tots són vermells, molt similars els uns als altres, i cadascú, de manera individual, pot treballar segons les habilitats lectores que domini sense sentir que va més o menys endarrerit perquè cadascú avança al seu ritme).

Aquests quaderns proposen a l'alumne:

- Treballa amb concentració i silenci.
- Esforça't a llegir i comprendre el que se't demana
- Caldrà que pensis per tu mateix i que inventis. Explica't tan bé com sàpigues.
- No demanis ajut al mestre o a la mestra fins que hagi fet un esforç per solucionar-ho pel teu compte.
- Avança al teu ritme, no estiguis pendent del que fan els altres companys.
- Quan t'ho diguin, podràs treballar en parella.
- Fes la feina ben feta, poc a poc i neta.
- No et preocupis, si t'equivoques pots rectificar.

D'aquesta manera s'estimula a resoldre els problemes de comprensió amb l'esforç personal i d'una manera autònoma, en propostes de treball adequades al nivell lector de cadascú.

ESTRATÈGIES PER AJUDAR A COMPENDRE MILLOR LA LECTURA A PARTIR DE TERCER

1.- Reorganització dels textos: resumir - sintetitzar- classificar- esquematitzar, a partir de lectures narratives.

COM FER RESUMS:

- **De què anava el que has llegit?** (al principi només petits contes, un capítol, una pàgina, mitja pàgina... sempre començant amb situacions senzilles per anar donant confiança i seguretat). Fer-ho primer a nivell oral, més endavant escrit. Aquest resum es pot practicar individualment, amb tota la classe, per parelles, amb petits grupets amb una mestra, etc.
- **Resum en quatre vinyetes, en sis, en vuit...** Aquest tipus de resum cada vegada és més difícil ja que cal anar dosificant la informació perquè totes les vinyetes quedin plenes amb informació rellevant. (6 o 8 vinyetes fer-ho només a partir de quart). Que les dibuixin i a sota que escriguin la frase que els correspon.
- Donar vinyetes només dibuixades com a resum d'un conte. L'alumne cal que **escrigui la frase que ell redactaria** per a cada una d'elles. Cadascú escriurà la seva frase. Serà bona si correspon al sentit del text. Gairebé mai no hi ha una única frase resum bona! Cal acceptar la manera de dir de cadascú.
- El mateix, però **manquen vinyetes de la seqüència**, que cal completar. (Es pot fer la mateixa feina però només amb frases escrites, sense el dibuix).
- **No demanar resums de llibres sencers!** És molt difícil i tendeix a desmotivar la lectura. És millor demanar que només escriguin de què va el llibre.
- És més fàcil resumir un capítol, dient: **¿què ha passat en aquest capítol?** sempre que, prèviament a la seva lectura, s'hagi fet un resum

de la part del llibre llegida fins a l'actualitat (la mestra, un alumne avantatjat, entre tota la classe, etc.)

- Poder **triar entre varis resums** ja fets, quin és el correcte, sempre que els resums no siguin tan allunyats del text que siguin descartables des d'un bon començament.
- **Ordenar frases que ja són un resum** del text.
- Triar, entre vàries frases donades on n'hi ha d'alienes, les que corresponen a la lectura. Posteriorment ordenar-les.
- **Fer preguntes** per a ser respostes per altres companys, seguint l'ordre de la narració. **Demanar de fer només preguntes rellevants (sense les quals no es pot entendre la narració).**
- Demanar posteriorment fer preguntes de detall (no necessàries per a la comprensió global del conte, però que expliciten més la idea principal).
- A partir de cinquè, més o menys, poden començar a distingir, (entre preguntes que ja es donin formulades), quines són principals, quines són de detall o bé quines són inferencials (que es poden deduir del text, sense que hi figurin explícitament explicades). Es pot subratllar per exemple en vermell les rellevants, en blau les de detall i en verd les inferencials.
- Proposar als alumnes fer resums correctes i incorrectes perquè els seus companys sàpiguen triar quin és el bo. Animar-los a fer-ho intel·ligentment, que no es notin gaire quins són els falsos.
- **Comentar, sempre que sigui possible, els resums que s'han demanat amb tota la classe. Veure què falta o què sobra, tenint en compte que hi ha gent més sintètica i d'altra més detallista, però el sentit del text ha de ser correcte i més sintetitzat).**
- Distingir V/F entre frases resum donades.
- Trobar, entre vàries de donades, les **paraules- clau** per al resum que són resposta a preguntes rellevants sobre el text.
- Saber formular les preguntes que corresponguin a **respostes** donades en el text i que són importants.

- **Distingir les parts d'una narració.** Anar comprenent l'estructura del conte, que, a mesura que siguin més grans, s'anirà complexificant.
- Al principi donar l'esquema ja fet. Després completar-ne parts. Finalment demanar que facin l'esquema complet.
- Distingir les parts d'una carta, d'un poema, d'una notícia...etc. etc.

RESUMIR a partir de lectures que aporten informació (Textos expositius per a ciències naturals i socials)

- Fixar-se molt en el títol i en el subtítols. Preveure què ens poden explicar.
- Distingir entre informació rellevant i secundària, subratllant les frases que aporten informació important. Si no es vol fer sobre el llibre, fer-ho sobre fotocòpies o sobre els textos impresos a partir d'informació extreta d'internet, etc.
- Cal remarcar que, si es fa partint d'un llibre de text, gairebé totes les frases aporten només informació important, per tant quedarà gairebé tot subratllat. Va millor fer-ho amb textos a partir de llibres de divulgació, revistes, internet, on s'hi aporten més detalls.
- Poder distingir les parts a què es refereix un text ben ordenat. Per ex. quan es fa l'estudi d'un animal, d'una població, d'una cultura, etc. Poder separar (només amb una ratlleta) els diferents aspectes a què es fa referència. Fixar-se que formen paràgrafs diferents.
- Pensar quin títol es podria posar en cadascun d'aquests paràgrafs. Comentar els que hagin pensat i discutir si són o no adequats.
- Aquests títols seran el que formarà **el guió** per al seu treball escrit.
- **Donar guions començats que calgui completar.**
- **Proposar títols per a cada apartat** del guió i la informació molt resumida que correspon a cadascun d'ells.
- Més endavant proposar els títols i demanar que ells resumeixin el contingut que pertany a cadascun.
- Donar continguts resumits i que ells busquin el títol adequat a cada apartat del guió.

- Proposar de fer estudis de diferents temes a escollir entre els que interessin a la classe, amb parelles, màxim entre tres, a primària.
- **Fer conferències:** preparar un tema entre dos o tres alumnes per ser explicat a classe ajuntant-hi informació gràfica amb dibuixos a la pissarra, llibres, fotografies, vídeos, etc. Per poder explicar una cosa als altres cal haver-la entès molt bé. Deixar que els nens i nenes facin conferències significa que el mestre valora molt l'esforç que suposa i el gust amb què es reben les explicacions fetes pels companys. Són molt motivadores.
- **Prendre apunts** a partir de quart.
- **Resums en forma de quadre sinòptic** fet entre tots a la classe quan un tema ja ha estat molt ben estudiat, a partir de finals de quart. A sisè anar provant si ells sols són capaços de fer quadres sinòptics senzills quan dominen molt el tema d'estudi.

LA LECTURA EN EL LLENGUATGE MATEMÀTIC

Generalment les matemàtiques se'ns fan difícils senzillament perquè no ens les expliquen bé.

Enlloc de demanar el nostre raonament, ens ensenyen fórmules que només cal aplicar perquè els problemes es puguin resoldre. I queden ben resolts sense que haguem entès el perquè.

Per exemple: per calcular la longitud de la circumferència, només cal multiplicar diàmetre x pi. Molt bé! Però... per què? i la superfície del cercle? Pi x radi al quadrat! I tan frescos!

- Explicar com els nens poden descobrir el nombre pi.
- Com va calcular el diàmetre de la Terra en Ferran R.
- Cal que anem ben orientats, amb persones que sàpiguen com introduir bé la matemàtica, seguir bons llibres, bons autors.
- Cal ensenyar molt bé, des del primer moment que introduïm un signe (+, -, x, :, >, <, =) amb quines paraules es pot associar. Matejoc 4, Ed. Akal, etc.

- Cal que, un cop feta una feina els nens puguin explicar com han resolt un problema, un enigma... a la seva manera, amb paraules seves, però correctament aplicades.

- Per resoldre problemes cal tenir present:

- 1- Què em demanen?
- 2- A cop d'ull quin resultat em pot donar
- 3- Què faré per trobar la solució: dibuix, càlcul...
- 4- Com explico la meva solució i escolto la dels altres
- 5- Com escric correctament la resposta

- Cal fer problemes a partir de la vida quotidiana per adonar-se de les magnituds amb les que treballen (mesurar camp de futbol, caminar un quilòmetre, omplir una galleda amb ampolles de litre, buscar quines coses pesen un gram, etc).

Proposar problemes escrits per:

- Deixar que triïn entre possibles respostes donades, la bona.
- Que facin problemes on les dades estan fora del seu lloc i cal col·locar-les.
- Que puguin adonar-se de si en un problema hi falten dades o en sobren.
- Que sàpiguen formular preguntes a problemes que no en tinguin. A vegades un problema en pot tenir varies! Ex: He menjat la tercera part de 12 caramels: Quants n'he menjat? quants me'n queden? Saber formular-les totes dues. (Llistats de problemes del Quinzet, practicats diàriament o setmanalment, depèn del nivell que haguem de recuperar).
- Que ells inventin problemes i els resolguin. Si estan ben pensats, posar-los en cartolines dins de petits fitxers com a material per al racó de matemàtiques.
- Ensenyar a calcular mentalment per fer el càlcul aproximat abans de fer les operacions.

- Ensenyar trucs matemàtics per calcular mentalment. Ex: sumar més 9, més 11, multiplicar per 5 que és igual que multiplicar per 10 i dividir per 2, etc.
- Practicar bateries de càlcul mental. Matejoc 6

PER TRIAR LLIBRES DE MATEMÀTICA

- Tant si hem de triar llibres de text per als alumnes com si són per proporcionar-nos idees per explicar-nos bé, busquem que els autors siguin bons matemàtics, persones amb renom que ens donen la confiança d'anar ben orientats.
- Comprovar que els llibres no treballin exclusivament l'aritmètica, sinó que es dediquin a tots els àmbits de la matemàtica: nombres, operacions, problemes, estadística, geometria, mesura.
- Que contemplin la possibilitat de seguir diferents processos. Els problemes poden ser resolts des de diferents angles, amb diferents estratègies. És bo que els alumnes puguin sortir a la pissarra per explicar les que ells han seguit.
- Que ajudin als alumnes a saber què treballen en cada moment, perquè siguin conscients del seu nivell. Per exemple:

Abans de començar la feina reflexiona sobre cada tema que treballarem i contesta:

- 1- Ja ho sé i me'n recordo bé.
- 2- Ho vaig estudiar però no me'n recordo
- 3- No n'estic segur
- 4- Crec que no ho sé. Ho he d'aprendre.

I que, en finalitzar, puguin autoavaluar-se. Què he après? fent exercicis que demostrin que han après el que es desitjava, o millor encara, fent una explicació personal de com ho han aconseguit.

Exemples: Com aconseguir un gram d'arròs a partir d'un quilo d'aquest cereal?

GOTA+GOTA... Llegir text Cèsar C.

Mostrar descobertes de les taules de multiplicar.

Matemàtiques olímpiques: procés per treballar amb nombres decimals.

No es tracta de transmetre informacions sinó d'ensenyar a pensar.

La matemàtica pot ser molt divertida i cal donar material per a què ho sigui.

LA LECTURA COM A EINA D'ESTUDI: FORMES DE TREBALLAR LES CIÈNCIES, NATURALS I SOCIALS

Amb petits:

L'observació directa, l'estar amatents a les preguntes que ells es fan, o provocar preguntes esperant veure quines són les explicacions que ells en donen, és una forma molt important per desvetllar l'interès i tenir-los pendents de les explicacions que els volem transmetre.

Amb més grans:

- 1.-Partir sempre que sigui possible, del contacte físic amb l'objecte d'estudi. Si no és possible, fer-ho a través de vídeos, fotografies, làmines, dibuixos esquemàtics, plànols, llibres profusament il·lustrats, etc. perquè en aquestes matèries la imatge és fonamental per a la comprensió.

- 2.- En iniciar un tema d'estudi dir als alumnes que explicitin:

Què en sé? Deixar-ne constància oralment o per escrit.

Què en vull saber? Oralment o per escrit (Llegir Volcans Max)

Deixar un llistat del que volen aprendre a la pissarra, dividint les informacions que es precisen en parts ordenades, abordables en diferents sessions, si fa falta.

- Una vegada centrat el tema i sabent les llacunes que ells tenen ganes d'omplir de contingut, demanar tota l'atenció envers l'explicació que els oferirem.

- 3.- Explicar molt vivament el tema, partint del nivell que hem pogut constatar i anar enriquint-lo en la mesura que notem que estan molt interessats i que comprenen el que els expliquem. (Adaptant-nos sempre al nivell de cada grup).
- 4.- No fer sessions molt llargues. Quan observem que es cansen, més val plegar per continuar en una altra sessió, o canviar d'estratègia proposant una feina on hagin de tenir un paper més actiu i compromès.
- 5.- Prendre apunts. (Els alumnes de quart estan en un bon moment per poder aprendre'n. (Llegir apunts Martina R. Aparell circulatori)
 - a) primer a partir de l'explicació oral del mestre
 - b) després a partir de llibres de consulta
 - c) més endavant a partir d'un vídeo amb temàtica coneguda
 - d) a partir d'internet
 - e) a partir de conferències que facin els companys
- 6.- Finalitzada l'explicació llegir a classe els apunts que han fet alguns alumnes: això és el millor model. Comentar-los.
- 7.- Quan comprovem que ja saben resumir tant com per prendre apunts (frases carregades de significat expressades amb ben poques paraules), demanar el contrari: ampliar el tema a partir del apunts, escrivint el tema amb tant detall com sigui possible. (Llegir apunts i treball complet Sara)
- 8.- Afegir-hi dibuixos, esquemes, etc. per a una millor comprensió. (Veure esquema Martina R.)
- 9.- Tenir contacte amb la realitat: cor, pulmons... (Veure escrit sobre la dissecció d'un cor de be)
- 10.- Quan s'ha acabat un tema, que potser ha calgut tractar en dues o tres sessions, cal ensenyar a fer quadres sinòptics. Mostrar quadres fets entre tota la classe per poder estudiar.
- 11.- Passar proves per veure el nivell assolit. (Veure prova Miquel)
- 12.- Inventar contes a partir d'estudis (Veure Clàudia i Maria S.)

L'EXPERIMENTACIÓ

L'ensenyament de les ciències requereix el coneixement de molts conceptes que sovint donem per sabuts, però que no en són perquè no s'han experimentat mai o no s'ha reflexionat sobre l'experimentació ocasional.

Per ex: les propietats de l'aigua, de l'aire, del calor, de la llum... Per això és necessari fer experiments en els quals els nens i nenes puguin indagar per exemple si l'aire pesa, per què hi ha materials que suren, com es transmet el calor, com s'aconsegueix que la llum es descomposi, com funciona l'electricitat, etc. etc.

Perquè els alumnes puguin ser molt actius amb el pensament, és bo proposar-los aquestes qüestions:

- Què vull saber?
- Què podria fer per saber-ho?
- Què faig?
- Què penso que passarà?
- A quines conclusions arribo?
- Què he après?

Va bé experimentar col·lectivament, amb grup, per anar podent preguntar i centrant el conflicte, provocant que siguin ells qui aventurin hipòtesis, es posicionin personalment dient què creuen que passarà i per què, aprofitant idees que proposin prou vàlides per demostrar-ho, puguin prendre nota de les dades que es van obtenint i arribin a conclusions molt clares.

Posteriorment que expliquin el procés seguit i, si és possible, que ho puguin practicar a casa. (Mostrar: l'aire pesa? Materials bons conductors del calor).

APRENTATGE COOPERATIU: LLEGIR EN PARELLA

- La tutoria entre iguals és àmpliament utilitzada en molts països com una pràctica altament efectiva, en moltes matèries.

- És un mètode d'aprenentatge cooperatiu, basat en la creació de parelles d'alumnes amb un objectiu comú, conegut i compartit.
- Es tracta de crear una relació entre companys exercint les funcions de tutor- tutorat, per a la pràctica lectora en aquest cas, en un marc de relació entre iguals, però molt planificat pel professor.
- Pot realitzar-se dins d'un sol grup classe amb una organització senzilla, (simètrica). Els rols de tutor i tutorat s'intercanvien cada setmana, per exemple.
- Pot fer-se entre cursos diferents, (organització més complexa, asimètrica). L'alumne més gran fa sempre de tutor. Perquè el tutor tingui l'oportunitat d'aprendre ensenyant, es recomana realitzar l'activitat amb un màxim de dos cursos de diferència.
- L'experiència al llarg dels anys ha demostrat que no només aprèn l'alumne tutorat sinó que el tutor, en sentir-se responsable per haver de preparar a consciència prèviament el treball, aprèn tant o més que l'altre.

ESTRUCTURA DE L'ACTIVITAT

- Si la lectura en parella es fa dins d'una mateixa classe, es recomana que els rols de tutor i tutorat es vagin intercanviant, cada setmana, per exemple.
- El professor, (segons dades extretes de les proves objectives de lectura o seguint el seu criteri avaluatiu), crea les parelles unint els que tenen uns nivells de competència com més similars millor: molt bons amb molt bons, mitjans amb mitjans, etc. perquè els dos membres de la parella tinguin l'oportunitat d'aprendre.
- Cal preparar textos variats, interessants, amb unitat de significat, amb un nivell una mica superior al dels alumnes tutorats.
- Els fulls de les activitats, inicialment els elabora el professor, però ben aviat s'estimula a l'alumnat a aportar textos i a fabricar els fulls d'activitats de comprensió per a les parelles respectives.

FASES DEL TREBALL (mitja hora en total)

Abans de a lectura: formular preguntes a partir del títol, fer prediccions del contingut, etc.

Durant la lectura seguir el mètode de lectura en parella:

- Si el text és molt complex, el tutor pot fer una primera lectura com a model.
- Després passen a llegir tots dos en veu alta, el tutor marcant la velocitat, la pronúncia i l'entonació.
- A continuació llegeix el tutorat. En cas de cometre alguna errada, el tutor fa notar que hi ha un error i espera uns quants segons perquè el corregeixi donant algunes pistes si fa falta, i si encara no ho llegeix correctament, al final, ho fa el tutor.
- La lectura sempre es finalitza amb un reforç positiu per part del tutor. Algunes sessions es poden enregistrar per poder veure'n els canvis al cap d'un temps.

Després de la lectura es formulen preguntes o es fan altres activitats de comprensió lectora facilitant la identificació d'idees principals, el reconeixement del lèxic, les inferències que es poden deduir, veure si es comproven les hipòtesis inicials, valoració crítica del text, reflexionant conjuntament sobre l'actuació dels personatges, etc., etc.

- Aquestes activitats de comprensió lectora, inicialment proposades pel professor, aviat poden anar essent substituïdes per les que elabori l'alumne que fa de tutor, després de ser supervisades pel mestre.
- Havent assolit un coneixement molt més profund del text, els últims minuts es dediquen a la lectura expressiva del text per part del tutorat.
- És un bon moment perquè el tutor felicitï el seu company pels avenços que va observant i, cada quinze dies, per exemple, poden conjuntament fer l'autoavaluació del rendiment com a parella, deixant-ne constància escrita si es vol.
- Aquesta activitat potencia en gran manera l'expressió oral, l'intercanvi d'idees, facilita el raonament, la capacitat cooperativa, etc., etc.

COL·LABORACIÓ AMB LES FAMÍLIES

- Per altra banda, aquest tipus de programa pot implicar també les famílies. Cal donar-los recursos en estratègies d'estimulació i acompanyament als seus fills en els estudis perquè els nens i nenes que perceben la continuïtat entre els objectius educatius proposats en l'àmbit escolar i en el familiar se senten més segurs i confiats. La col·laboració activa dels familiars en el centre escolar incrementa el rendiment acadèmic i millora la qualitat de l'ensenyament.
- Els pares, avis o germans col·laboradors exerceixen el rol de mestre, acompanyant l'aprenentatge des de casa. En molts casos això amplia molt la capacitat de comprensió dels pares cap a la funció docent del mestre.
- Per a què l'actuació sigui correcta, cal formar les famílies en aquesta estructura d'interacció, amb uns materials específics elaborats per l'escola i seguint uns models per poder-ne entendre el funcionament. A vegades va bé passar-los un vídeo on es veu com actuen els nens i això els ajuda a veure-ho més clar i a atrevir-se a fer-ho.
- Pot ajudar a què l'aprenentatge sigui més igualitari perquè hi ha pares que, amb l'ajut del fill, s'atreveixen a llegir en català i sentiran l'experiència com a més gratificant.

Durant aquest curs hem volgut transmetre tan pràcticament com hem pogut que, pensar, parlar, llegir i escriure adquireixen significat quan són necessaris per aprendre i per comprendre tant les persones amb qui compartim l'aprenentatge com aquells autors que ens volen transmetre les seves vivències i el seu saber.

Mireia Català. Granollers, març de 2011.

Annex:

Velocitat lectora

Brunet y Défalque, 1991

Objectiu de lectura	Velocitat	Comprensió
Entreteniment	Ràpida	70%
Selectiva, consulta	Màxima	50% o inferior
Estudi	Lenta	90 – 100%
Anàlisi de text	Mínima	100%